

## ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ДИТИНИ

У статті на основі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України досліджено стан правового регулювання діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. Наголошено, що система нормативно-правового забезпечення діяльності поліції являє собою сукупність нормативних актів різної юридичної сили, які відрізняються один від одного за багатьма ознаками. З'ясовано, що сутністю нормативно-правового регулювання діяльності поліції є нормативне закріплення правил діяльності цих органів. Таким чином, система нормативно-правового забезпечення діяльності органів Національної поліції являє собою сукупність законів і підзаконних та інших нормативних актів, які відрізняються один від одного за багатьма ознаками – назвою, юридичною силою, порядком прийняття, набрання чинності та дії тощо, що своєю чергою створюють нормативно-правове поле для функціонування системи забезпечення прав і свобод дитини. Зроблено висновок, що під нормативно-правовим забезпеченням діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення прав та свобод дитини слід розуміти широкий комплекс законодавчих актів, норми яких встановлюють межі компетенції відповідних органів та визначають спеціальні механізми їх впливу на суспільні відносини. Нормативно-правове регулювання у цій сфері забезпечується великою кількістю правових актів різної юридичної сили, серед яких особливе місце належить підзаконним нормативно-правовим актам, адже саме їх норми регламентують механізм взаємодії служб у справах дітей, органів внутрішніх справ, органів і закладів освіти, охорони здоров'я, у справах сім'ї та молоді у попередженні жорстокого поводження та насильства по відношенню до дитини, наданні невідкладної допомоги дітям, які потерпіли від насильства.

**Ключові слова:** *правове регулювання, Національна поліція України, права та свободи, дитина, законодавство.*

In the article based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of the current legislation of Ukraine the state of legal regulation of activities of the National Police in the field of ensuring the rights and freedoms of the child is researched. It is emphasized that the system of normative and legal support of the activity of the police is a set of normative acts of various legal force, which differ in many ways on many grounds. It was clarified that the essence of the regulatory and legal regulation of the activity of the police is the normative consolidation of the rules of the activity of these authorities. Thus, the system of legal regulation of the activities of the bodies of the National Police is a set of laws and regulations and other normative acts that differ from each other by many features – name, legal force, procedure of acceptance, entry into force and action, etc., which in turn create a legal framework for the functioning of the system of ensuring the rights and freedoms of the child. It is concluded that the normative and legal support of the activities of the National Police of Ukraine in the field of ensuring the rights and freedoms of the child should be understood as a wide range of legislative acts, the norms of which establish the limits of the competence of the relevant bodies and determine the special mechanisms of their influence on social relations. Regulatory regulation in this area is provided by a large number of legal acts of various legal force, among which a special place belongs to by-laws of normative-legal acts, because it is their rules regulate the mechanism of interaction of services for children, the bodies of internal affairs, organs and educational institutions, health protection on family and youth affairs in preventing abuse and violence against the child, providing emergency services to children victims of violence.

**Key words:** *legal regulation, National Police of Ukraine, rights and freedoms, child, legislation.*

**Постановка проблеми.** Захист прав людини в цілому і прав дитини зокрема є одним з найбільш актуальних напрямів діяльності держав, які входять до міжнародної спільноти. Обсяг роботи, який проводиться нашою державою для створення дієвого механізму захисту прав та свобод дітей, відображається у широкому обсягу нормативно-правових актів, які регламентують діяльність суб'єктів забезпечення прав та свобод зазначеної категорії осіб. Ці нормативно-правові акти включають норми чинного конституційного, адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального, судоустрійного законодавства України, що вбачають норми з захисту прав та свобод дитини. Останні своєю чергою повинні відповідати міжнародним стандартам у дотриманні прав та свобод дітей, що були сформульовані у міжнародних правових актах.

**Стан дослідження.** Окремі проблемні питання щодо правового регулювання діяльності Національної поліції України у своїх наукових працях розглядали такі вчені, як С.Я. Коненко, Б.С. Крилов, В.С. Куйбіда, О.І. Остапенко, Ю.І. Осіпов, А.В. Сергєєв, А.В. Губанов, С. Я. Косенко, О.С. Передерій, О.С. Проневич, А.В. Самотуга, В.О. Січкара та багато інших. Однак, незважаючи на чималу кількість досліджень, в науковій літературі відсутні комплексні дослідження, присвячені правовому регулюванню забезпечення діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини.

**Постановка завдання.** Отже, метою статті є дослідження стану правового регулювання діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дитини.

**Результати дослідження.** Якщо говорити про сенс нормативно-правового регулювання, то необхідно насамперед встановити, що саме розуміється під цим поняттям. Незважаючи на те, що термін «забезпечення» досить активно використовується у юридичній літературі, в управлінській і правоохоронній діяльності. У загальноприйнятому сенсі під забезпеченням мається на увазі надання (постачання) чогось або кимось в достатній кількості; створення повного і достатнього комплексу умов, необхідних для здійснення чогось; надання гарантій. Неюридичний зміст поняття розкривається, наприклад, у Великому тлумачному словнику української мови: забезпечити – означає створити надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [1, с. 281]. Відповідно, таке розуміння є основою юридичних визначень правового забезпечення, більшість із яких за основу мають наведену конструкцію [2, с. 85].

З погляду теоретиків права, розуміння змісту поняття правового забезпечення слід звести до двох підходів: звуженого і розширеного. Відповідно до першого здійснюється акцент лише на динамічному, або лише на статичному аспекті поняття забезпечення. Так, В.О. Демиденко під правовим забезпеченням прав і свобод людини розуміє передусім сприяння їх реалізації, охорону та захист [3, с. 13]. Принципово іншим є розуміння поняття тими дослідниками, які акцентують увагу на динамічному складнику забезпечення. Так, О.І. Наливайко сприймає феномен забезпечення прав людини у ракурсі діяльності органів держави і місцевого самоврядування, громадських об'єднань і громадян із створення умов (гарантій) для правомірної і неухильної їх реалізації і захисту [4, с. 22]. З точки зору теоретиків права, правове забезпечення – це вплив на права і свободи громадян за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [5, с. 327].

Характер же нормативного забезпечення полягає насамперед в тому, що воно виступає як «загальний масштаб, міра (регулятор) поведінки людей» [6, с. 35]. Саме за допомогою своїх норм воно регулює різні суспільні відносини, слугує знаряддям проведення в життя загальногуманної політики держави, засобом організації його різнобічної управлінської та іншої діяльності [7, с. 225], його властивість виступати універсальним нормативним регулятором суспільних відносин, поведінки людей та їх організаційних об'єднань зумовлюють ту важливу роль права, яке воно відіграє чи повинно відігравати в структурній побудові та функціонуванні органів системи Міністерства внутрішніх справ [8, с. 148].

При цьому варто розуміти, що «забезпечення» може включати в себе три елементи: сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їх загальносоціальних гарантій); охорону прав і свобод людини (шляхом упровадження заходів, зокрема юридичних, для попередження, профілактики порушень прав і свобод людини); захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правового стану, притягнення порушників до юридичної відповідальності) [9, с.130]. Тобто можна встановити, що поняття «нормативно-правове забезпечення» включає його нормативне регулювання і виконання права як засобу управління стосовно сфери захисту прав дитини. Воно розуміє під цим також сприяння пошуку шляхів удосконалення наявних та створюваних нових правових норм, необхідних для виконання принципово нових завдань в окресленій сфері. Окрім того, нормативно-правове забезпечення передбачає

собою процес створення і підтримки в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик системи Національної поліції за допомогою впорядковуючого впливу нормативно-правових засобів.

Отже, як ми бачимо, здебільшого автори подеколи ототожнюють правове забезпечення із законодавчим або нормативно-правовим; подеколи йдеться про нормативно-правове регулювання, а не забезпечення [10, с. 138]. Як відомо, правове регулювання діяльності поліції – це ефективний державний вплив на ці органи з метою їх організації відповідно до завдань суспільства й держави, в інтересах захисту прав і свобод людини і громадянина, який забезпечується певною системою нормативно-правового регулювання [11].

Сутністю ж нормативно-правового регулювання діяльності поліції є нормативне закріплення правил діяльності даних органів у цій сфері. Таким чином, система нормативно-правового забезпечення діяльності органів Національної поліції являє собою сукупність законів і підзаконних та інших нормативних актів, які відрізняються один від одного за багатьма ознаками – назвою, юридичною силою, порядком прийняття, набрання чинності та дії тощо, що своєю чергою створюють нормативно-правове поле для функціонування системи забезпечення прав і свобод дитини.

У широкому розумінні йдеться про:

1) міжнародні правові акти. Зазначені нормативно-правові акти поділяються на такі, що визначають стандарти забезпечення прав і свобод людини (зокрема, у діяльності правоохоронних органів), організації діяльності органів поліції, та такі, що закріплюють особливості взаємодії правоохоронних органів різних держав щодо протидії злочинності й забезпечення правопорядку. Ці документи слугують правовою основою взаємодії або міжнародного співробітництва правоохоронних органів України з правоохоронними структурами інших країн [12, с. 189]. До міжнародних нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на налагодження ефективного процесу управління органами поліції, належать Загальна декларація прав людини; 2. Міжнародний пакт ООН про громадянські та політичні права; 3. Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні та культурні права; 4. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; 5. Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок; 6. Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; 7. Міжнародна конвенція ООН про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей; 8. Конвенція ООН про права дитини; 9. Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії; 10. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності; 11. Конвенція МОП про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182; 12. Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [13, с. 103].

2) Конституція України, у якій закріплені конституційні вимоги щодо захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, найбільш загальні вихідні основи організації та діяльності суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави (у тому числі органів поліції), що знаходять подальший розвиток у законах та інших підзаконних нормативно-правових актах [14, с. 112]. Конституція України гарантує охорону і захист прав, свобод та інтересів сім'ї та кожного індивіда. Зокрема, Конституція України зазначає, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 32); встановлює принцип рівності кожного з подружжя у правах і обов'язках в шлюбі та сім'ї (ст. 51); гарантує право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27); право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (ст. 41); право на житло (ст. 47); право на звернення до державних інституцій (ст. 40); право знати свої права та обов'язки (ст. 57) та забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина в судовому порядку (ст. 55) [15].

3) законодавчі акти, які поділяються на закони, що визначають загальні засади діяльності органів поліції; закони, що регулюють правовий статус органів і підрозділів поліції; закони, що визначають специфіку управління органами поліції. Законодавче забезпечення не може та не повинне повною мірою впорядковувати всі відносини, які виникають у ході управління органами поліції. Для локального, динамічного й оперативного вирішення проблемних питань може застосовуватись підзаконне правове забезпечення [14, с. 112]. Законодавчі акти найбільш доцільно поділити на: а) кодифіковані, наприклад: Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року; Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р.; Цивільний Кодекс України від 16.01.2003; Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року; Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року; б) звичайні закони, зокрема, Закони України: «Про органи

і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 р.; «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р.; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї» від 25 вересня 2008 р.; «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04 вересня 2008 р.; «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року; «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року; тощо.

Варто зазначити, що серед законів особливу роль відіграє Закон України «Про Національну поліцію» [16], який передбачає, що відповідно до своїх завдань поліція зобов'язана здійснювати: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидію злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. До того ж законом визначається, що у межах своєї компетенції, поліція здійснює контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі. Окрім цього, у межах Закону виділяється можливість здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду.

4) підзаконні нормативно-правові акти, до яких належать укази та розпорядження Президента України, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади у вигляді наказів, інструкцій і положень, нормативні акти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Зазначені нормативні документи конкретизують і деталізують діяльність кожного органу або підрозділу поліції та особливості управління ними з урахуванням специфіки й призначення, їхніх завдань і функцій [14, с. 112].

Загалом же слід зазначити, що більша частина нормативно-правового забезпечення в діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини належить саме підзаконним нормативно-правовим актам, серед яких слід назвати: а) Постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 р.; «Про Раду з питань соціального захисту бездомних осіб та осіб, звільнених з місць позбавлення волі» від 30 червня 2010 р.; «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки» та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р.; «Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року» від 30 травня 2018 р.; «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» від 21 листопада 2013 р. б) Постанова Верховної ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист»» від 22 лютого 2017 року; тощо.

Висновки. Завершуючи представлене наукове дослідження, необхідно підсумувати, що під нормативно-правовим забезпеченням діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення прав та свобод дитини слід розуміти широкий комплекс законодавчих актів, норми яких встановлюють межі компетенції відповідних органів та визначають спеціальні механізми їх впливу на суспільні відносини. Нормативно-правове регулювання у цій сфері забезпечується великою кількістю правових актів різної юридичної сили, серед яких особливе місце належить підзаконним нормативно-правовим актам, адже саме їх норми регламентують механізм взаємодії служб у справах дітей, органів внутрішніх справ, органів і закладів освіти, охорони здоров'я, у справах сім'ї та молоді, у попередженні жорстокого поводження та насильства по відношенню до дитини, наданні невідкладної допомоги дітям, які потерпіли від насильства. У підсумку ж хотілося б наголосити, що сьогодні необхідно розробити та прийняти окрему Концепцію діяльності Національної поліції України в контексті здійснення заходів із захисту прав та свобод дитини в Україні.

#### Список використаних джерел:

1. Бусел. В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
2. Чуйко З.Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 8. С. 81–89.

3. Демиденко В.О. Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина в діяльності міліції : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право». Київ, 2002. 16 с.
4. Наливайко О.І. Правовий захист людини як предмет дослідження загальної теорії держави і права. *Держава і право : збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. 2001. Вип. 12. С. 18–21.
5. Олійник А.Ю., Гусарев С.Д., Слісаренко О.Л. Теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 176 с.
6. Скакун О.Ф., Подберезский Н.К. Теория права и государства : учебник. Харків. 1997.
7. Корельский В.М., Перевалов В.Д. Теория государства и права Учебник для юридических вузов и факультетов. Москва, 1998.
8. Лукаш С.С. Нормативне забезпечення як основний засіб управління в органах системи МВС України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2001. № 14. С. 147–151.
9. Кравченко Ю.Ф. Свобода як принцип демократичної правової держави : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 405 с.
10. Ліпкан В.А. Національна безпека України : навчальний посібник. 2-ге вид Київ : КНТ, 2009. 576 с.
11. Петрова І.П. Нормативно-правове регулювання організації і діяльності міліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2004. 210 с.
12. Смирнов М.І. Сутність і правова природа міжнародного співробітництва держав у сфері кримінального процесу. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2004. № 1.
13. Брижик В.О., Журавель Т.В., Кочеміровська О.О., Нікітіна О.М., Христова Г.О. Інформаційно-методичні матеріали та аналіз нормативно-правової бази з питань попередження насильства над дітьми в сім'ї та поза нею. Київ : ТОВ «К.І.С.» 2010. 238 с.
14. Безпалова О. Правове забезпечення управління органами поліції України. Підприємство, господарство і право. Адміністративне право і процес. 2017. № 9. С. 111–115.
15. Конституція України. Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
16. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.1-2.13>

ПАСЬКО Т.Г.

### ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА, ПЕРЕКЛАДАЧА ТА СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕВИЌЗНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

У статті розглянуто особливості та проблематика правового статусу суб'єктів, що сприяють проведенню невізних документальних перевірок, а саме експерта, перекладача та спеціаліста. На основі вітчизняного податкового законодавства та досліджень науковців проведено аналіз дефініції податкової перевірки, здійснено їх класифікацію та поділ на види. Керуючись нормами Податкового кодексу України, автором виокремлено та проаналізовано визначення невізної документальної перевірки та підкреслено переваги у використанні вказаного виду перевірки.

Ґрунтуючись на дослідженнях окремих науковців та проаналізувавши запропоновані ними класифікації суб'єктів, що беруть участь у проведенні перевірки, автором сформульовано власне бачення місця, яке займають експерт, перекладач та спеціаліста серед учасників перевірки. Акцентовано увагу на важливості нор-

---

© ПАСЬКО Т.Г. – аспірант кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін (Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету)